
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK UNIVERSITY

CULTURE AND CIVILIZATION

İNTERNET ORTAMINDA ÂŞIK CEMAL DİVANÎ

Âşık Cemal Divanî on the Internet

Ramazan SEZGİN *

Geliş Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published	Tür/ Type
04.07.2022	06.09.2022	29.10.2022	Araştırma Makalesi
Atıf/Citation: Sezgin, Ramazan (2022) "İnternet Ortamında Âşık Cemal Divanî", <i>Culture and Civilization</i> , 1 (3), 59-77.			

ÖZ

Kökenleri, ozan-baksı geleneğine dayandırılabilir olan âşıklık geleneği, dönemin şartlarına göre kendisini güncellemektedir. Radyo, televizyon ve internet olanakları ile şekillenen ortam olarak ifade edilebilecek elektronik kültür ortamı sayesinde âşıklar, ulusal hatta uluslararası seslenme imkânına sahip olmaktadır. Bu şekilde hünerlerini daha geniş kitlelere duyurabilmişlerdir/duyurmaktadırlar. İnternetin getirmiş olduğu fırsatları kullanan âşıklık geleneği bu ortamda da varlığını devam ettirmektedir. Bu bağlamda âşıklar, Youtube, Facebook, Instagram gibi alanlarda canlı yayınlar oluşturarak icralarını sergilemekte, karşılaşmalarda bulunmakta, şiirlerini bu ortamlarda paylaşmakta, katıldığı/katılacağı programları duyurmakta ve böylece daha fazla kitleye hitap edebilmektedirler. İnternet ortamını aktif ve verimli bir şekilde kullanan Âşık Cemal Divanî'nin sosyal medya hesaplarını kullanımı, âşıklık geleneği kapsamında örnek alınabilecek ve uygulanabilecek derecede bir yeterliliğe sahiptir. Cemal Divanî, internet ortamında on yılı aşkın süredir yer almakta, geleneğin yeni sahada yayılması hususunda da çaba sarf etmektedir. Bu kapsamda çalışmada Âşık Cemal Divanî ile ilgili Google, Youtube, Facebook, Instagram mecralarında veriler toplanmış ve bu veriler yorumlanarak Divanî'nin internet ortamındaki durumu mevzubahis edilmiştir. Bu şekilde Divanî'nin âşıklık temelinde internet ortamını kullanımına yer verilmiş ve birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Âşıklık geleneği, Cemal Divanî, sosyal medya, internet, geleneğin güncellenmesi

ABSTRACT

The minstrel tradition, whose origins can be traced back to the bard-baksı tradition, updates itself according to the conditions of the period. Thanks to the electronic cultural environment, which can be expressed as the environment shaped by radio, television and internet opportunities, minstrels have the opportunity to address national and even international people. In this way, they were/are able to announce their skills to wider audiences. The tradition of minstrelsy, which uses the opportunities brought by the internet, continues its existence in this environment. In this context, the minstrels create live broadcasts on Youtube, Facebook, Instagram, exhibit their performances, participate in encounters, share their poems in these environments, announce the programs they attend/will participate in, and thus appeal to a wider audience. The use of social media accounts of Âşık Cemal Divanî, who uses the internet environment actively and productively, has a qualification that can be taken as an example and applied within the scope of the minstrel tradition. Cemal Divanî has been on the internet for more

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum/TÜRKİYE, ramazansezgin2558@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1813-458X

than ten years and has been making efforts to spread the tradition in the new field. In this context, in this study, data about Aşık Cemal Divanî were collected on Google, Youtube, Facebook, Instagram and these data were interpreted and the situation of Divanî in the internet environment was discussed. In this way, Divanî's use of the internet environment on the basis of minstrelsy has been included and some suggestions have been made.

Key Words: Minstrelsy tradition, Cemal Divanî, social media, internet, updating of tradition

Giriş

Kültür, zaman içerisinde değişim dönüşüme uğramakta, kültürün önemli bir parçasını temsil eden âşıklık geleneği de dönemin şartlarına göre kendini güncellemektedir. Medyanın ortaya çıkması, teknolojik gelişmelerin yaşanması gibi durumlar neticesinde âşıklık geleneği ile ilgili birçok şey söylenmiştir/yazılmıştır. Medyanın yaygınlaşması ile âşıklık geleneğinin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığını bildirenler olduğu gibi Düzgün (2009: 44)'ün belirttiği üzere Umay Günay ve Saim Sakaoğlu başta olmak üzere geleneğe katkı sağladığını belirten alan uzmanları da vardır. Fidan (2017: 352), âşıklık geleneğinden popüler kültürün yararlanmasıyla geleneksel kültürün zarar görmediği ve tükenmediğini vurgular. Özdemir (2011: 43)'e göre, "*Donmuş gelenek tutsaklarının klasik dönem saplantısının aksine, âşıklık geleneğinin en gelişmiş dönemi medyanın da katkılarıyla 20. asırdır.*" Radyo, kaset, plak, CD, televizyon gibi elektronik kültür ortamında varlığını sürdürmeye başlayan âşıklık geleneği, teknolojik gelişmelere ayak uydurarak yakın zamanda insan hayatına dâhil olan internet ortamında da varlığını devam ettirmektedir. Geleneksel medya (radyo, televizyon vb.) bağlamında belirli ölçüde yer edinmiş olan bu gelenek, günümüzde modern medyada (internet ve akabinde gelişen olanaklar) da bunu gerçekleştirir.¹ Medya, izleyici kitlesi oluşturulabilmek adına kimi zamanlarda âşığa başvurmuş; âşık ise geleneği yaşatmak ve kendisini tanıtmak adına medyaya başvurmuştur (Fidan 2017: 41). Bu kapsamda medya ve âşıklık geleneği birbiri ile karşılıklı ilişki içerisinde. Özdemir, âşık edebiyatı ve medya arasındaki ilişkinin iki farklı yaklaşımla ele alınabileceğini bildirir. Bunlardan birincisi medyanın âşıklık geleneğinden faydalandığı ve bu şekliyle geleneği biçim, içerik, işlev açılarından zayıflatıp etkisizleştirdiği şeklindeyken; daha tutarlı olarak ifade ettiği ikinci yaklaşımın ise medya ve âşıklık geleneğinin birbirlerini dönüştüren iki dinamik olduğu şeklindedir (2015: 325-326).

Âşıklık geleneği, internetin en büyük kollarından birisini oluşturan ve dijital ortam olarak ifade edilebilecek olan sosyal medyada da varlığını sürdürmektedir. Sosyal medya, geleneksel medyanın toplamı ve/veya üst düzey gelişim göstermiş hâli olarak kabul edilebilir. Genel olarak internet âlemi, özelinde ise sosyal medya, âşıkların herhangi bir ücret ödemeden veya büyük uğraşlara girmeden kendilerini tanıtabildikleri sanal bir mekândır. Ayrıca âşıklar, kendi sosyal medya hesapları sayesinde icralarını, istedikleri zaman ve süre boyunca gerçekleştirebilmekte. Bu hususta Cemal Divanî de "*Eskiden TV programlarına çıkmak için büyük bir efor harcanırdı şimdi herkesin cebinde TV var*" (Cemal Alper, 06.05.2022) diyerek internetin ve akabinde gelişen sosyal medyanın âşıklık geleneği

¹ Geleneksel medyada, medyanın yöneticisi ve yayın ilkeleri ile âşık sınırlanmaktadır. Sevindik, âşıklık geleneğinin yeterince ön plana çıkamamasının altında medya patronlarının geleneğe karşı ilgisiz ve karşıt tavırlı olmalarının yattığını belirtmektedir (2019: 139). Modern medya olarak ifade edilebilecek olan internet ve onun getirileri olan sosyal medya platformlarında âşık, özgürce hareket etmektedir.

üzerindeki etkisini özetlemiştir. Bu konuda Çelik (2021: 467), sosyal medyanın, müziğin üretimi ve tüketimindeki geleneksel yapıyı parçaladığını ve sanatçıların fiziksel albüm yayımlamasının geride kalmasıyla eserlerinin bu mecra içerisinde değerlendirildiğini belirtir. Sosyal medya, günümüzde âşıkların tanınması, eserlerini yazılı, sesli, görüntülü ve sesli-görüntülü (video formatında) şekillerinde sunmaları, canlı yayımlar açarak icralarını gerçekleştirmeleri açısından elzem görevler üstlenen mecralardandır. Günümüzde âşıklar, eserlerini sosyal medyada üretmekte ve bu şekilde daha geniş bir kitleye daha rahat ve az maliyetli (veya maliyetsiz) şekilde ulaştırmaktadır. Âşıkların sosyal medya hesaplarını dijital cönk olarak kabul eden Durmaz (2021: 208), burada yazılan şiirlerin okuyucuya anında buluşabildiğini, takipçilerin yorumları ve paylaşımlarıyla verilen eserle ilgili duygu, düşünce, beğeni ve eleştirilerini sunabildiklerini belirtir.

Günümüzde âşıklar, icralarını sosyal medya platformlarında hayranlarına sunmaktadırlar. Geleneğin günümüzdeki güçlü temsilcilerinden birisi olan Âşık Cemal Divanî'nin internet sayfalarında şiirleri bulunmakta, Youtube'da kendi hesabının yanı sıra birçok farklı hesaplardan icraları paylaşmakta, Facebook'ta uzun yıllardır şiirlerini sözlü icrasının yanında yazılı formatta da sergilemekte, Instagram'ı aktif olarak kullanmakla birlikte şiirlerine ve âşıklık geleneği ile ilgili kimi görsellere yer vermektedir. Çalışma, Cemal Divanî'nin Google'daki şiirleri, Youtube'daki videoları, Facebook ve Instagram'daki hesapları ve paylaşımlarının tetkik edilmesi yoluyla elde edilen verilerin incelenmesi ve değerlendirilmesi suretiyle oluşturulmuştur. Çalışmada, internet ortamında da yaşayan âşıklardan birisi olan Cemal Divanî'nin bu ortamdaki aktifliği, ne şekilde var olduğu, bu ortamı nasıl kullandığı, paylaşımları, sosyal medyanın -adı geçen- âşık ve gelenek üzerindeki etkilerinden bahsedilecek ve bu konular üzerinden geleneğin internet ortamında yaşaması hususunda bilgi verilmeye çalışılacaktır. Ayrıca çalışma içerisinde Cemal Divanî örneği üzerinden verilen bilgilerden hareketle çeşitli âşıklar üzerine farklı çalışmalar yapılması hususunda yol gösterici bir rol üstlenmektedir.

Âşık Cemal Divanî

Asıl adı Cemal Alper olan âşık, Erzurum'un Oltu ilçesinin Duralar (Sütkans) köyünde 1 Şubat 1960'ta dünyaya gelmiştir. Âşıklık geleneğinin yaşadığı ve yaşatıldığı bir ortamda (Erzurum) dünyaya gelmesi âşıklık alanında gelişiminde önemli rol oynamıştır. Köylüsü ve aynı zamanda ustası olan (Oltulu) Âşık Mevlüt İhsanî'nin² yanında âşıklık konusunda kendini geliştiren Divanî, mahlasını ustasından almıştır. Henüz on iki yaşındayken Mevlüt İhsanî'nin yanında türkü söylemiş ve iki yıl boyunca çıraklığını yaptıktan sonra 1975'te Bursa'ya göç edip burada dönemin ileri gelen âşıklarıyla karşılaşmış ve ilk şiirini de bu dönemlerde babasının kayıp mezarı için "Bir Mezarda Yatar Amma Nerede" adıyla vermiştir. 1995'te Bursa Halk Ozanları Derneğinin kurucu üyeliğini ve birkaç dönem başkanlığını yapmıştır. Müstezat, musammat, muamma, lugaz, satranç, sicilleme, semai, gazel, destan biçimlerinde şiirleri bulunan âşığın divanları, dedim-dedi şiirleri, koçaklama, lebdeğmez, taşlama, koşma, mâni, murabba, rubai tür ve şekillerinde de şiirleri bulunmakla birlikte birçok karşılaşmada da yer almıştır (Vural ve Yakuti 2015: 30; Gözükara 2015: 19;

² Erzurum'un yetiştirdiği iki "Âşık Mevlüt İhsanî" mahlaslı âşık vardır. Bunlardan birisi Şenkayalı iken diğeri Oltulu'dur. Burada bahsedilen âşık Oltulu olandır. (Oltulu) Âşık Mevlüt İhsanî hakkında bilgi sahibi olmak için bk.: (URL-2).

URL-1). Atmaca (2016: 124), Divanî'nin dedim-demedi şiirlerini kıvrak bir zekâ ile maşuka söylettiğini belirtmektedir.

Mahlas alınmasını, âşıklığın icrası noktasında bir izin ya da ruhsat olarak gören Cemal Divanî'ye (Kuş 2011: 143), Oltulu Mevlüt İhsanî tarafından "Divanî" mahlası verilmiş, çoğunlukla Cemal Divanî mahlasını kullanmasına karşın Divanî, Cemal Divan, Âşık Cemal Divanî mahlaslarını da kullanmıştır. Ustası hakkında "Âşıklığı bir bina düşünün temelini onunla attım, direklerini ve duvarlarını Sümmanioğlu ile ördüm, çatısını Âşık Reyhanî ile kapadım ama ince işçiliğini yapmaya zamanım ve imkânım olmadı" (Gözükara 2015: 20) demektedir. Âşıklık geleneğinde usta-çırak ilişkisine büyük önem veren âşık, töresiz geleneğin yaşamayacağını ve bu geleneğin usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişenlerde kalıcı olduğunu belirtmekte, bu ilişki içerisinde yetişmeyenleri ise "şovmen" olarak nitelendirmektedir (Cemal Alper, 06.05.2022). Âşık kolları hakkında da bilgi sahibi olan Cemal Divanî, Sümmanî koluna mensuptur (Kuş 2011: 145). Doğan Kaya, Âşık Cemal Divanî'nin Narmanlı Ali Serhatî, Sadettin Akpınar, Sarıkamışlı Zafer Kazancı, Oltulu Necatî Kaya olmak üzere dört çırak yetiştirdiğini bildirmektedir (Vural ve Yakuti 2015: 38). Günümüz âşıklık geleneğini eleştiren, eski âşıklar üretkenken günümüzdekilerin tüketen olduğunu ifade eden Cemal Divanî, "Sümmani'den semai, Emrah'tan müstezatı, Şenlik'ten koçaklamayı, Veysel'den koşmayı öğrendik. Ama bunların üzerine tek bir mısra bile koyamadık. Yani üretmedik hazır yedik, hikâye tasnif edemedik onun için de gelişmedi gelenek" (Gözükara 2015: 19) diyerek geleneğin gelişmemesini tüketimin, üretimin önüne geçmesine bağlar. (Cemal Divanî'nin âşıklık geleneği hakkındaki düşünceleri için bk.: Vural ve Yakuti 2015: 31-32; Kuş 2011: 143-145; Gözükara 2015).

Cemal Divanî'nin şiirlerinin temasını geçim sıkıntısı, gariplik, gurbet, memleket meseleleri oluşturmaktadır. Âşığın yaşadığı zorluklar, evreni anlama çabasına dönüşmüş ve bu durumlar âşığı tasavvufi söyleyişe yönlendirmiştir (URL-1; bu konuda bir şiiri için bk.: URL-3). Divanî'nin şiirlerinde gelenekselin yanı sıra güncel temalar da görülmektedir. Bunun yanında millî temalara da şiirlerinde yer vermiştir. *Mustafa Kemal, 3 Mayıs, Çanakkale Destanı, Şehit Mezarı, Bayrağım* adlı şiirleri bu kapsamda değerlendirilebilir (adı geçen şiirler için bk.: Vural ve Yakuti 2015). İrticalen şiir söyleyip halk edebiyatı nazım şekilleri hakkında bilgi sahibi olan Cemal Divanî, "Huşutla ile Mahi Nehri, Gülistan'la Ali Osman, Kenan ile Menekşe" adlı hikâyeleri tasnif etmiş olmakla birlikte kendisi de halk hikâyesi anlatmaktadır (Kuş 2011: 143). Âşığın, Oltu Havzası Âşıklar ve Dayanışma Derneği tarafından "Âşık Cemal Divanî Gönülümün Gözyaşları" adıyla yayımlanan kitabı mevcuttur (Vural ve Yakuti 2015). Bunun yanında âşıkla 06.05.2022'de internet üzerinden yapılan görüşmede hakkında yapılan iki adet bitirme tezi olduğu ve bunlardan birisinin şu anda baskıda bulunduğu, mevcut zaman dilimi içerisinde bir yüksek lisans tezinin hazırlanmakta olduğu ayrıca yayımlanmayı bekleyen iki kitabın bulunduğunu bildirmiştir.

Cemal Divanî, televizyon, radyo, gazete ve internetin olmadığı çağlarda âşıklık geleneğinin daha aktif bir şekilde varlığını devam ettirdiğini belirtmektedir (Gözükara 2015: 19). Buna karşılık kendisi de âşıklık icralarında radyo ve televizyonda programlara katılmıştır ve internet ortamını hâlâ aktif bir şekilde kullanmaktadır. Bu durumda âşıklık geleneğinin dönemin şartlarına uyum sağlaması gerektiği düşüncesi etkili olabilir. Bu kapsamda televizyon programlarıyla âşıkların daha geniş kitlelere hitap edebildiği, âşığın daha fazla kişi tarafından tanınmasını sağlayarak dolaylı yoldan olsa da kültürel-ekonomik bir gelir elde ettiği belirtilmelidir. Cemal Divanî, Youtube, Facebook ve Instagram'da aktif

bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Youtube’da yaklaşık on yıl öncesine ait videoları bulunmakla birlikte günümüzde bu varlığını devam ettirmektedir. Bu ortamda farklı kişilerin eserlerini seslendirdiği videoları bulunmakla birlikte kendi eserlerinin başkaları tarafından seslendirildiği videolara da rastlanmaktadır. Facebook ve Instagram’da oluşturulan hesaplarında kendi fotoğraflarını, ziyaret ettiği yerleri, kimi âşıklar hakkında bilgi ile hikâyelerini, konuk olduğu programların duyurularını ve şiirlerini paylaşır. Hâlâ daha bu hesaplar aktif bir şekilde kullanılmakta, yeni şiirleri veya diğer konulardaki paylaşımları devam etmektedir. Başaran, âşıkların halkın sözcüsü olma konularını geçmişten günümüze kadar sürdürdüklerini belirtmektedir (2021: 374). Bu bakımdan Cemal Divanî, güncel konuları, halkın sıkıntılarını sosyal medya hesaplarında paylaştığı şiirlerde dile getirmekte ve halkın sözcüsü olma rolünü yeni bir sahada da devam ettirmektedir.

İnternet Ortamında Âşık Cemal Divanî

Âşıkların kendilerini göstermek, büyük kitlelere ulaşmak ve geleneği devam ettirebilmek için internet ortamına dâhil olması gerekir. Medya gerçeğinin yaygınlaşmasıyla âşık, eski dönemlerdeki güvenilirliğini kaybetmeye başlamış, bu güvenilirliği artırmak için medya kökenli bilgileri deyişlerinde kullanmış ya da medya bağlamında görünmeye çalışmıştır. (Özdemir 2011: 40). Önceleri âşıkların hafızaları olarak nitelenen sözlü kaynaklarda, sonraları ise yazılı kaynaklar olarak değerlendirilen cönk adı verilen defterlerde toplanan şiir, hikâye ve folklorik metinlerde bulunan ve bunların toplamı olarak kabul edilebilecek âşık edebiyatı mahsulleri (Karahan 1991: 551) günümüzde internet ortamında farklı internet sitelerinde veya sosyal medya platformlarında bulunmaktadır. İnternet ve internet ortamının ürünü olan sosyal medyayla web siteleri, âşıklık geleneğini geleceğe taşıyan icra bağlamları olarak değerlendirilebilir. Günümüzde Türkiye’de âşık edebiyatının temsilcileri, üretme ve icra bağlamı olarak sözlü, yazılı ve elektronik ortamları birlikte kullanmaktadır. Âşıklar, sözlü kültür ortamı olarak kahvehanelerde, dost meclislerinde icralarını gerçekleştirmektedirler (âşık kahvehanesi geleneği hakkında bilgi için bk.: Düzgün 2005). Yazılı olarak âşıkların kendilerinin çıkardığı kitaplar, araştırmacıların belirli âşık üzerine yaptığı kitap, tez, makale vb. çalışmalardan söz edilebilir. Elektronik kültür ortamı olarak ise Türkiye’de sözlü halk kültürü unsurlarının ilk olarak yer aldığı elektronik ortam ürünü olan gramofon (Düzgün ve Altıntaşık 2018: 138) ile radyo, televizyon, kaset, plak, CD’den sonra internet ve sosyal medya bağlamları değerlendirilebilir. Artun, televizyonun âşık için yeni bir icra zemini olduğu ve elektronik ortamlarda âşıklık geleneğinin bütün ürünlerinin görüldüğünü belirtmektedir (2018: 83). Artun, bu hususu dönemin imkânları olan plak, kaset, televizyon vb. ekseninde bildirilmesine rağmen günümüzde teknolojik olanakların gelişmesiyle âşıklık geleneğinin bu yeni gelişmeleri etkin bir şekilde kullanması sayesinde sınırlarını aşabileceği ve daha ön plana çıkacağı düşünülmektedir. Medyanın gelenek üzerindeki etkisi yadsınamaz derecededir. Sözelimi, âşıkların TRT programlarına çıkmaları, medya kökenli ustalığın onaylanmasının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Özdemir 2011: 44).

Günümüzde âşıkların önemli bir kısmıyla internet ortamında karşılaşılmaktadır. Köprülü’nün ifadesiyle “*Şu son zamanlara gelinceye kadar Türk memleketlerinin her tarafına, büyük şehirlerden ıssız köylere kadar her yere ve halkın muhtelif tabakaları arasına sokulan, ihtişamlı zengin konaklarında olduğu gibi, fakir kahvehanelerde de rağbet gören âşıklar ve onların edebiyatı (...)*” (1999: 195) günümüz koşullarına ayak uydurarak internet ortamına da aktarılmıştır. İnternet ortamında âşıklar üzerine yapılan çalışmalara rast

gelmektedir. Bunun yanı sıra Youtube’da âşıkların kendilerinin oluşturduğu hesaplar, başkaları tarafından oluşturulup âşığın eserlerinin paylaşıldığı hesaplar; âşığın eserlerinin başkaları tarafından seslendirildiği veya başka âşıkların eserlerini seslendirdiği, âşıkların canlı yayında icralarını gerçekleştirdiği videolarla karşılaşmaktadır. Daştan (2015: 6), Youtube’da âşık karşılaşmalarına/atışmalarına, belgesellere, hikâyelere, kaset ve plaklardan ses kayıtlarına, kliplere, -âşıklar hakkında hazırlanan- sinema filmlerine ve televizyon programlarına ulaşılabilirliğini belirtmektedir. Bunun yanında Facebook ve Instagram gibi sosyal medya ortamlarında âşıkların kendi kurdukları hesaplar, başkaları tarafından âşık adına kurulup âşığın eserlerinin yayımlandığı hesaplara rastlanmaktadır. Bununla birlikte âşığın dinleyicileri tarafından âşık hakkında paylaşımlar yapan hesaplara; canlı yayın olarak ya da daha öncesinde çekilen videoların paylaşılması suretiyle âşığın icralarını yayımlamasına, âşığın katılacağı programları duyurduğu gönderilere vb. rastlanmaktadır. Bu şekilde âşıklar sosyal medya hesaplarını program sunma amacıyla da kullanırlar. Âşıklar, sosyal medya aracılığıyla katılacakları programları duyurmakta, böylece kendilerini ve eserlerini halka tanıtmaya imkân bulmaktadırlar. Daştan (2015: 4-5), sosyal medyada âşıklarla ilgili olarak âşıkların, telefon numarası ve fotoğraflarına ulaşılabilirliğini, sanal ortamdaki deyişmelerinin tarih ve saat kayıtlarıyla deşifre edilmesine imkân tanındığını; katılacakları etkinliklerin ve programların duyuruları, , âşıkların yüz yüze gerçekleştirdikleri atışmanın tarih ve saati belirtmek suretiyle yazılı hâlinin paylaşımı, kendi sesleriyle hayat hikâyeleri, kendileriyle ilgili yapılan gazete haberleri, ülke gündemindeki güncel konular, videolar gibi paylaşımlara yer verdiklerini belirtmektedir.

Altınışık, internet kullanımının âşıklar arasında yaygınlaştırılması gerektiği şeklinde bir öneride bulunmaktadır (2018: 327). Cemal Divanî’nin Youtube, Facebook, Instagram hesapları bulunduğu ve bunları aktif şekilde kullandığı, internet üzerinde kimi sitelerde şiirlerinin paylaşıldığı görülmekte ve bu durum âşığın internet ortamını gayet verimli bir şekilde kullandığını göstermektedir. Bu konuda Cemal Divanî, internetin iyi bir reklam aracı, büyük bir bilgi deposu, çağın getirdiği müthiş bir aygıt olup tanınma hususunda da etkili olduğunu belirtmektedir. İnternet ortamının zararlarından da bahseden Divanî, âşıklık geleneğine katkısı olduğu kadar zarar da verdiğini, bu ortamda emek hırsızlığının yapıldığını ve kopyanın yaygınlık kazandığını, Facebook sayfalarının şiir çöplüğüne döndüğünü ifade etmektedir (Cemal Alper, 06.05.2022).

Farklı internet sayfalarında Âşık Cemal Divanî’nin yazılı eserleri incelenmiştir. Bu bağlamda dokuz internet sayfasında şiirleri tespit edilmiştir. Bu sayfalar *Antoloji.com*, *Türküler Sitesi*, *Rasim Köroğlu*, *Ozanlar*, *Konya Yenigün*, *Blogger.com*, *Tarihistan*, *Edebiyat Dünyamız* adlarını taşımaktadır. *Edebiyat Defteri* adlı sitede ise Âşık Cemal Divanî’nin “Gönlümün Gözyaşları” adlı eserini hazırlayanlardan birisi olan Hacer Alioğlu Yakutî’nin Cemal Divanî’ye ithafen yazdığı “Âşık Cemal Divani Ustam’a İthafen” başlıklı şiiri yer alır. Bu sayfalar arasında Cemal Divanî’ye ait en fazla şiir barındıran site 123 şiirle *Antoloji.com*’dur. Bu sitedeki şiirleri popülerliklerine göre sıralandığında *Aşık Yaşar Reyhani-Aşık Cemal Divani Karşılaşma* adlı karşılaşma birinci, *Bahar Türküsü Güzelleme* adlı şiir ikinci, “Erzurumlu Aşık Cemal Divani”yi karşılayan *Akrostiş* şiiri ise üçüncü sırayı alır. Bunun yanında *Türküler Sitesi* (Âşık İhlas ile), *Konya Yenigün* (Gilanli Ayhan ile), *Edebiyat Dünyamız* (Âşık Reyhanî) adlı sitelerde ise Cemal Divanî’nin atışmalarının yazılı formları ile karşılaşılır. Diğer sitelerde ise *Rasim Köroğlu Anısına*, *Kolay Olmadı*, *Deme*, *Saçlarını*, *Bandırma Vapuru*, *Yetiş* adlı şiirleri yer almaktadır. Ayrıca Tiktok adlı sosyal

medya uygulamasında da *Aşk Böyle Bir Şey* adıyla bilinen kendine ait şiiri seslendirmiştir. Bu şekliyle internet sitelerinde Cemal Divanî'nin şiirleri yaygın bir şekilde yer almamakta, bununla birlikte kimi sitelerde rast gelinmektedir. Bu sitelerde ulaşılan şiirlerin temalarının birbirinden farklı olmasından dolayı belirli bir çıkarım yapılamamıştır. Buna karşın Cemal Divanî hakkında Youtube, Facebook ve Instagram adlı sosyal medya uygulamalarında oldukça zengin malzemeye denk gelinmiş, bu durum, ayrı ayrı başlıklar halinde konuyu incelemeyi gerektirmiştir.

Youtube'da Cemal Divanî

Youtube, günümüzde video paylaşımlarının nabzını tutan bir sosyal medya ve/veya video paylaşım uygulamasıdır. Günümüzde müzisyenlerin eserlerini sergilediği bu ortama âşıklar da dâhil olmuşlardır. Bu kapsamda kimi âşıklar kendi adlarına Youtube kanalları³ oluşturarak eserlerini bu platformda paylaşmakta, kimilerinin eserleri de farklı kanallar aracılığıyla izleyiciye/dinleyiciye sunulmaktadır. Kahvehanelerden başlayarak gazete, radyo ve televizyon gibi medya olanakları ile eserlerini paylaşan âşıklar, günümüzde bunları sürdürmekle birlikte Youtube arenasında da var olmakta, paylaşımlar yapmakta, canlı yayımlar düzenlemektedir. “Günümüz âşıkları ücretsiz bir tanıtım alanı olan Youtube’da sözlü kültür ortamlarından kesitlerle, belgesel, röportaj görüntüleriyle, televizyon için veya sadece internette paylaşılması için hazırlanan video kliplerle var olmaya çalışmaktadırlar” (Fidan 2017: 321).

Youtube’da Cemal Divanî adıyla arama yapıldığında yaklaşık 250 videoyla karşılaşmakta ve bu videolar gün geçtikçe artış göstermektedir. Youtube platformunda “Aşık Cemal Divani” adında bir kanal bulunmaktadır (bkz.: URL-4). 16 Temmuz 2013’te kurulan ve 71 aboneye sahip olan kanalda Cemal Divanî’nin eserleri paylaşılmaktadır. Bu kanalda hâlâ paylaşımlar yapılmakla birlikte bünyesinde 35 video barındırmaktadır ve bu videoların toplam izlenme sayısı 12.443’tür. Cemal Divanî’nin bu kanalda en çok görüntülenen üç videosu sırasıyla şu şekildedir: *Aşık Cemal Divani Aşık İsmail Taştan 9. Nusret torunu anma 2. Atışma* (5.051 görüntüleme), *Atışma/ Cemal Divani Sıtkı Eminoğlu* (3.057 görüntüleme), *9. Uluslararası Nusret Torunu Sümmanoğlu anma gecesi* (813 görüntüleme). Âşık Cemal Divanî’nin kendisinin söylediği türkülerden en çok dinlenenleri şu şekildedir: *Asker Oğul* (26.393 görüntüleme; adı geçen şiir için bk.: Vural ve Yakuti 2015: 277-278), *Gözlerinde Yaş mı Var* (14.772 görüntüleme; Vural ve Yakuti 2015: 70-71), *Mezarı Kayıp Babaya Mektup* (14.170 görüntüleme; adı geçen şiir için bk.: Vural ve Yakuti 2015: 194), *Dilo Dilo Yaylalar* (13.331 görüntüleme; adı geçen şiir için bk.: Vural ve Yakuti 2015: 305-306), *Yar Saçlarını* (7.600 görüntüleme), *Kara Bahtım* (6.704 görüntüleme), *Boşa Geçen Bu Günlere Yanarsın* (3.779), *Ben Bir Güzel Gördüm* (3.285 görüntüleme), *Bizim Dağlar* (3.054 görüntüleme), *Gelmedi* (2.395 görüntüleme; adı geçen şiir için bk.: Vural ve Yakuti 2015: 66).

Âşık Cemal Divanî adıyla yapılan aramada karşılaşılan videolardan en fazla görüntülen on video şu şekildedir: *Aşık Reyhani ile Atışma* (105.070 görüntüleme), *Ben Türküm* (85.149 görüntüleme), *Atışma Bulamadım Cemal Divani Sıtkı Eminoğlu* (67.249 görüntüleme), *Muamma Cemal Divani Sıtkı Eminoğlu* (46.066 görüntüleme) *Aşık Cemal Divani -Aşık Sıtkı Eminoğlu 27/05/2015 Part-4* (44.618 görüntüleme), *Nuri Çırağı Aşık Sıtkı*

³ Buradaki “Kanal” ifadesi, Youtube’daki hesapları ifade etmektedir. Bir başka deyişle Youtube’daki hesaplara kanal denilmektedir.

Eminoğlu- Cemal Divani/ Atışma-Bu Gece (36.942 görüntüleme), *Aşık Cemal Divani Aşık İsrail Daştan İlhami Demir Konulu Atışma* (36.394), *Selahaddin Kazanoğlu Cemal Divani Sıtkı Eminoğlu Atışma Amasya Aşıklar Şöleni* (32.103 görüntüleme), *Atışma Akşam Oldu Cemal Divani İsrail Daştan* (30.159 görüntüleme), *'Taşla taşlamazsan aşık değilsin' karan karan atışma* (27.580 görüntüleme). Yukarıda verilen istatistiklere bakıldığında Youtube mecrasında Cemal Divani'nin atışmaları/karşılaşmaları ile ön plana çıktığı söylenebilir. Fidan, televizyon programlarında izleyiciler tarafından en fazla ilginin atışmalara/karşılaşmalara verildiğini bildirir (2017: 193) ve Youtube ekseninde âşığın atışmaları ile ön plana çıkmasının televizyon programlarındaki durumun yansması olarak düşünülebilir. Bunun yanında en çok görüntülenen ikinci video olan *Ben Türküm* şiiri ise başka bir kişi tarafından yine şiir formatında seslendirilmiştir. Aynı şiir Cemal Divani tarafından da seslendirilmesine rağmen 1.518 görüntüleme yapılmıştır. Bu kapsamda âşığın eserinin âşıktan daha bilinir olduğu veya âşığın takipçilerinin bu ortamda yeterince var olmadıkları yahut âşığa gösterilen ilginin azlığı, eserini sağlıklı bir şekilde tanıtamaması gibi durumların etkili olduğu düşünülmektedir (eserin sanatkarından daha fazla ünlenmesi hususunda Kağızmanlı Hıfzı'nın *Sefil Baykuş* şiiri üzerine yapılan bir çalışma için bk.: Düzgün ve Altınışık 2018). Ayrıca âşığa ait bir şiirin Erdem Özdemir tarafından *Ağaç / Ömrün Varsa Bir Fidan Dik Toprağa / Erdem Özdemir* başlığı ile klip şeklinde ve türkü formatında seslendirildiği de görülmektedir (1.020 görüntüleme, bkz.: URL-5).

Cemal Divani'nin eserinde "Asker Oğul" (bkz.: Vural ve Yakuti 2015: 277-278) adıyla geçen şiiri *Aşık Sıtkı Eminoğlu-Asker Türküsü Aşık (Cemal Divani) Eski Libas Gibi (Seyrani)* (13.070 görüntüleme) başlıklı videoda Âşık Sıtkı Eminoğlu tarafından söylenmiştir. Sıtkı Eminoğlu, bir televizyon programında asker türküsü isteyen bir izleyicinin isteğini geri çevirmeyip bu türküyü söylemektedir. Cemal Divani'nin başkasının eserlerini seslendirdiği videolar da bulunmaktadır. Ustası olan (Oltulu) Mevlüt İhsani'nin *Kırıla Camışların* (11.713 görüntüleme), Âşık Reyhani'nin *Dağlar* (1.473 görüntüleme), *Turnalar* (1.461 görüntüleme), *Öğretmenim* (9 görüntüleme) adlı şiirlerini seslendirmiştir. Cemal Divani, katıldığı programlarda, türkü söylediği ortamların birçoğunda (Oltulu) Mevlüt İhsani'den ve saygı duyduğu, değer verdiği, âşıklık binasının çatısını atması şeklinde tarif ettiği Erzurum'un önde gelen âşıklarından kabul edilebilecek Âşık Reyhani'den çokça söz etmekte ve eserlerini seslendirmektedir.

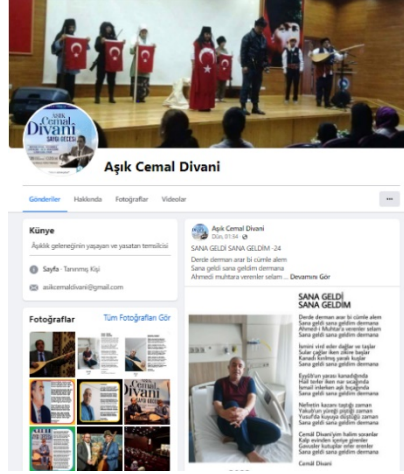
Cemal Divani'nin Youtube platformunda en az görüntülenen 10 videosu ise şunlardır: *Giderim şiir yorum Cemal divani* (5 görüntüleme), *Cemal Divani konser* (9 görüntüleme), *Cemal Divani Baki Çetin Aşıklar Gecesi 24.11.2017* (11 görüntüleme), *Dostlar Buluşması Temelli Kültür Sanat Merkezi Aşık Cemal Divani Aşık Sıtkı Eminoğlu* (28 görüntüleme), *Baş İskele Cemal Divani Sıtkı Eminoğlu* (36 görüntüleme), *Oltu-5 Cemal Divani* (37 görüntüleme), *Oltu-1 Cemal Divani* (38 görüntüleme; adı geçen son iki videoda Oltu'nun kurtuluşu anısına söylediği türküler yer almaktadır), *Cemal Divani Gönül Muhabbeti canlı yayın* (38 görüntüleme), *Cemal Divani* (40 görüntüleme; bu videoda *Cihanın Gülü Lalesi Solmadı mı Soldu işte* türküsü söylenmektedir), *Cemal Divani* (43 görüntüleme; burada seslendirilen *Gözlerin* adlı şiiri için bk.: Vural ve Yakuti 2015: 281-282). Bunların az görüntülenmesindeki önemli sebeplerden bazılarını icranın amatör bir şekilde video kaydına alınması, âşığın icrasını amatör bir mekânda gerçekleştiriyor olması, video kaydı esnasında arka planda -âşığın söylediklerinin anlaşılmasına sebep olan- farklı seslerin bulunması, kameranın sabit tutulmaması oluşturmaktadır. Bu videoların bazılarının yakın zamanda ve

abone sayısı düşük olan kanallarda paylaşılması da az izlenmelerinin sebepleri arasında gösterilebilir.

“YouTube’un, müzik dinleme, yükleme gibi eylemlerde kullanıcıların sağladığı özgürlük sonucu tüm alanlarda olduğu gibi âşıklık geleneğinde ve Türk halk müziğinde önemli bir arşivin depolanması sağlanmıştır” (Fidan 2017: 322; âşıklık geleneğinin Youtube platformu içerisindeki durumu hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Fidan 2017: 311-323). Bu kapsamda Youtube, âşıklık geleneğinin belleği olarak değerlendirilebilir. Âşık Cemal Divanî’nin Youtube ekseninde atışmaları ile ön plana çıktığı yahut hayranlarının, dinleyici/izleyici kitlesinin en çok atışmalarına rağbet gösterdiği söylenebilir. Bu atışmalar başta Sıtkı Eminoğlu olmak üzere Âşık Reyhani, Nuri Çırağı, İsrail Daştan, Selahaddin Kazanoğlu, Âşık Zafer Kazancı, Bedirhan Gökçe, Âşık Adem Aydın, Âşık Beyzade Aslan, Âşık Hüseyin Sümmanioğlu, Baki Çetin, Yener Yılmazoğlu, Selami Yağar ile yapılmıştır. Bu videolara yapılan yorumlarda âşığın beğenildiği, takdir edildiği ve âşığa dua edildiği görülmektedir. Ayrıca âşığın *Ben Türküm* adlı şiirinin okunduğu videoya yapılan yorumlarda ise kişiler “Ne mutlu Türküm” ile -şiirin içerisinde alınmış olan- “Türk Oğlu Türküm Özüm Şahittir” gibi ifadeler kullanarak Türklüklerini pekiştirdiği ve millî hassasiyetlerini vurguladıkları görülmektedir. Bu kapsamda Divanî’nin bu şiiri modern medya ortamında da paylaşarak millî bilinci tazelemektedir. Cemal Divanî’nin videoları yaygın olarak *Sıtkı Eminoğlu*, *Yakuti H. Alioğlu* ve *Murat Aslı* adlı Youtube kanallarında yayımlanmıştır. Bu mecradaki videoların pek çoğu televizyon kanallarında yapılan yayınların alıntılanması şeklindedir. Bu açıdan Kanal25’teki *Aşıkların Bam Telinden* ve Kardelen TV’deki *Aşık Sıtkı Eminoğlu ile Kopuzdan Bağlamaya* adlı programların âşıklık geleneğinin yaşatılması açısından önemli bir rol üstlendikleri belirtilmelidir. Cemal Divanî’nin Youtube mecrasında yaklaşık olarak 250 videosuyla karşılaşmıştır. Son bir yıl içerisinde paylaşılan 15 videosuna, son bir ay içerisinde ise 4 videosuna rast gelinmiştir. Bunlardan birisi de Yıldırım Belediyesi tarafından 26 Şubat 2022’de *Âşık Cemal Divani Saygı Gecesi* adıyla düzenlenen programın canlı yayınıdır.

Facebook'ta Cemal Divanî⁴

Facebook, insanların çevreleriyle sözlü, yazılı, videolu şekillerde iletişim kurmalarını sağlayan; sözlü, yazılı, görsel, görsel ve sesli (video) şekillerde paylaşımlar yapılmasına olanak tanıyan, canlı yayınların da yapılabildiği bir sosyal medya platformudur. Facebook bünyesinde Âşık Cemal Divanî ile ilgili olarak bir kişisel hesap, bir sayfa (“Âşık Cemal Divanî”, 1,4 bin takipçi) ve bir grup (“Âşık Cemal Divanî”, 1,3 bin üye) olmak üzere üç hesaba rast gelinmiştir. Bu hesaplarda paylaşımların aktif bir şekilde devam ettiği, zengin bir malzemenin bulunduğu ve önemli düzeyde paylaşımların yapıldığı/yapılmakta olduğu saptanmıştır. Bunların yanında Hacer Alioğlu Yakuti ile birlikte yönettiği “Âşıklar Kahvesi” (5,2 bin üye) adlı Facebook grubu yer alır. (Cemal Alper, 06.05.2022). Daştan (2015: 5), sosyal medya alanında âşıkların kendi adlarına oluşturdukları hesaplar, bir âşığa ait sayfalar ve genel olarak âşıklık geleneği ile ilgili paylaşımlara yer verilen beğeni sayfalarının bulunduğunu belirtmektedir. “Âşıklar Kahvesi” adlı grup da genel olarak âşıklık geleneği ile ilgili paylaşımlara yer veren sayfalar arasında değerlendirilebilir.⁵

Görsel 1: Cemal Divanî Facebook Hesabı (URL-6)

“Cemal Divanî” (2,450 takipçi) adlı Facebook hesabındaki ilk paylaşım 10 Kasım 2010’a aittir. Dolayısıyla Cemal Divanî’nin Facebook ile (dolayısıyla modern medyayla) erken dönemlerde tanıştığı söylenebilir. Hesabının künye bölümünde yazdığı üzere Cemal Divanî, “Âşıklık geleneğinin yaşayan ve yaşatan temsilcisi”dir. Bu hesapta şiirlerini görsel bir zemin üzerinde yerleştirmekte,⁶ bunun yanı sıra katıldığı/katılacağı programları paylaşmakta ve şiirlerini icra ettiği videolara yer vermektedir. Bu kapsamda Cemal Divanî, âşıklık geleneğini modern medya ortamına da taşımış ve bu ortamın özelliklerinden başarılı bir şekilde yararlanmıştır. Bu suretle folklorun yeni araştırma sahalarından, âşıklık geleneğinin yeni icra ortamlarından birisi olarak kabul edilebilecek sosyal medyada icralarını gerçekleştirmiştir. Yaşayan âşıklar, Facebook’ta ülke ve sosyal medya gündemiyle ilgili paylaşımlar yapmakta, bunun yanı sıra sanatlarını tanıtmaya da çalışmaktadırlar (Fidan 2017: 331; Facebook’ta âşıklık geleneği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk.: Fidan 2017: 332-340). Bu platformda paylaştığı şiirlerin kimisi (sözgelimi *Erzurum* şiiri) eserinde yer aldığı gibi çoğu şiiri kitabında (Vural, 2015) yer almamaktadır. Bu kapsamda Durmaz (2021)’in sosyal medya için “Dijital cönk” ifadesini kullanması anlam kazanmaktadır (“Dijital cönk” ifadesi hakkında bilgi için bk.: Durmaz 2021).

Facebook’ta 12 saniyelik videosu olmakla birlikte 1.12.56 saniyelik videosu da yer almaktadır. Videolar yaklaşık olarak 500 tanedir ve bunlar arasında tek başına söylediği türküler, katıldığı şenliklerde, televizyon programlarında, bulunduğu diğer ortamlarda

⁴ Konunun daha iyi anlaşılması ve açıklanması için çalışmanın bundan sonrasında çeşitli görsellere yer verilmiştir. Bu görsellerin kullanımı hususunda Cemal Alper’den izin alınmıştır.

⁵ “Âşıklar Kahvesi” adlı grup farklı bir çalışmada değerlendirilecektir.

⁶ Bu görsel âşığın kendi görselleri olabildiği gibi şiirin temasıyla alakalı görseller de olabilmektedir.

(arkadaşları arasında, belirli bir odada vb.) söylediği türküler ve yaptığı karşılaşmalar/atışmalar bulunmaktadır. Önceki zamanlara ait olmasına rağmen sonradan Facebook'a yüklenen videolar da yer almaktadır. Sözgelimi, 26.04.2005'te Erzurum'un Narman ilçesinde "Âşık Sümmani'nin Odası"nda Hüseyin Sümmanioğlu ile atışmasını içeren video, 13 Kasım 2015'te paylaşılmıştır. Bu videolar arasında farklı âşıklara ait icralar da yer almaktadır. Ayrıca paylaşmış olduğu videoların açıklama kısmında vermiş olduğu önemli mesajlar bulunur. Sözgelimi, 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı'nın olduğu dönemlerde 2. İstanbul Festivali'nde Âşıklar Şöleni'nin bir bölümünü paylaştığı videoda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin savaşa girmesine rağmen millî kültürden taviz verilmediği ve yurdun ozanlarının,⁷ milletin millî şahlanışında etkili olduğunu bildirmiştir ("Ozan" hakkında hususi bir çalışma için bk.: Köprülü 1999: 131-144; âşık edebiyatı temsilcilerine verilen adlar hakkında bilgi için bk.: Düzgün 2017: 309-313). Buradan günümüze atıfta bulunarak Cumhurbaşkanı'nın ilan ettiği millî seferberlikte yurdun ozanlarının da söz sahibi olması gerektiğini ifade etmiştir. İncelenen videolar arasında ise kendisinin söylediği videolardan en fazla görüntüleme alan videonun "Karabahtım" (5,1 görüntüleme) türküsünü söylediği video olduğu gözlemlenmiştir. Burada kendi şiirlerinin başkaları tarafından söylendiği videolara rastlanmaktadır (bkz.: URL-7).

Bu platformda Âşık Reyhani, Sıtkı Eminoğlu, Zafer Kazancı, İsrail Daştan, Âşık İhsanioğlu, Âşık Kâmili, Âşık Necdet Kuyumcu, Âşık Bayram Denizoğlu gibi âşıklarla atışmalarının yer aldığı videolara da yer verilmiştir. Ayrıca canlı yayınlar düzenlenmek suretiyle icralar da gerçekleştirilmiştir. Âşığın şiirlerinin başka kişiler tarafından söylendiği videolara ve âşığın icralarının farklı hesaplar tarafından paylaşıldığı gönderilere rastlanmakta; Cemal Divanî'ye ithaf edilerek yazılan şiirler de bulunmaktadır. Sözgelimi, Uludağ Üniversitesi öğretim üyelerinden Erdem Özdemir, Cemal Divanî'ye ithafen "Divanî'ye" başlıklı bir şiir yazmıştır (bkz.: URL-8).

Medya ortamında da halkın sesi olan Cemal Divanî, Facebook ortamında paylaştığı "Emekli" (151 beğeni, URL-9) adlı şiiriyle de halkın sıkıntılarını dile getirmektedir. Ayrıca Sıtkı Eminoğlu ile söyleşileri yazılı hâlde farklı hesaplar tarafından paylaşılmıştır. "Âşık Cemal Divanî Saygı Gecesi" adlı programla ilgili pek çok paylaşım yapılmıştır. Paylaşımlara yapılan yorumlara bakıldığında ise Cemal Divanî'nin icralarından üst düzey bir memnuniyet duyulduğu tebrikler, güzel temenniler ve dualardan anlaşılmaktadır. Yapılan yorumların pek çoğuna Cemal Divanî tarafından cevap verilmekte, bu suretle âşık ile takipçileri arasında iletişime olanak tanınmaktadır. Paylaştığı şiirlere farklı kişiler tarafından yorumlar kısmında aynı ayakla cevap verildiği ve bu şekilde âşıkların icralarını bu ortamda karşılıklı olarak devam ettirdiği görülmektedir.

⁷ Eski Türk şairleri için *kam*, *ozan*, *baksı* ifadeleri kullanılmaktayken günümüzde *saz şairi*, *çöğür şairi*, *âşık* ifadeleri kullanılmaktadır.

Görsel 2: Şiire Cevap Verilmesi (URL-10)

Âşık, geleneksel konularda şiirler “klavyeye aldığı” gibi gündeme dair şiirler de oluşturup paylaşmaktadır. Facebook’ta paylaştığı “Müge Anlı Esra Erol Yüzünden” (URL-11), “Korkuttun Korona” (URL-12) “Facede” gibi birçok şiiri bu duruma örnek teşkil etmektedir. Âşığın bu gibi şiirlerinin konuları bakımından medya ile alakalı olduğu söylenebilir. Özellikle “Facede” adlı şiiri Türk Facebook kültürünü açıklayıcı niteliktedir.

Görsel 3: Cemal Divani'nin Facede Şiiri (URL-13)

Güvenç (2020: 79), âşıkların sosyal-siyasal-dinsel ve kültürel meseleler başta olmak üzere her konuda düşüncelerini dile getirdiklerini belirtmektedir. Bundan hareketle Cemal Divanî, millî ve dinî günler, bayramlar gibi önemli günlere özel şiir paylaşımları yapmıştır. Ayrıca 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü'ne ithafen yazdığı *Hakimiyet Milletini*, 15 Temmuz'un simgeleşmiş isimlerinden birisi olan (Şehit) Ömer Halisdemir'e ithafen yazdığı *Bir Türk Bir Dünyaya Bedeldir* şiirleri bu duruma örnek olarak verilebilir. Bunun yanında İslâm medeniyetinin bayramlarından birisini teşkil eden Kurban Bayramı'nı aşağıdaki dörtlükle kutlamıştır:

*“İbrahimin takvasında ol gönül
İsmail'in teslim olduğu gibi
Sevdiğini yıllar sonra bul gönül
Yakub'un Yusuf'u bulduğu gibi”*

Âşıklık geleneğine sahip çıkmadığını iddia eden âşık, dönemin kültür bakanına *Bu Ülkenin Kültür Bakanı Yok mu?* başlıklı şiiriyle çağrıda bulunmuştur. Bu şekilde geçmişte olduğu gibi günümüzde de âşıklar, eleştirilerini açık bir şekilde sunmaktadırlar. Âşıklar, bu ortamlarda şiirin yanı sıra düz yazılı metinler de paylaşmaktadır. Âşık, “Mızrabın Derdi” başlığı altındaki paylaşımlarında bazı âşıklar hakkında bilgi aktardıktan sonra o âşık hakkında hikâye ve şiirlerine yer vermektedir. Ustası (Oltulu) Mevlüt İhsanî'nin rüyasında bir Tatar Türküne âşık oluşu ve İhsanî mahlasını alması, Sümmani, Şenlik ve Zülali arasında geçen hikâye, Hıfzî'nin hikâyesi (Kağızmanlı Recep), İdrakî ile Muhibbi arasındaki muamma, Huzurî'nin Oltu'ya geliş hikâyesi, Afyon'da geçen Âşık Ömer ile hanımının hikâyesi, Âşık Seyranî, Erzurumlu Emrah, Koroğlu, Âşık Nihanî, Âşık Tüccari, Ardanuçlu Âşık Efkârî, Âşık Meftunî, Posoflu Müdamî, Göletli Kelâmî, Âşık İsmail gibi âşıkların hikâyelerini ve şiirlerini yazmıştır. Âşık Mahirî'nin hikâyesine de yer vermiş ve bu hikâye günler boyunca toplam on bölüm olmak üzere anlatılmıştır. Âşıkların hikâyeleri yarım bırakıp dinleyenleri meraklandırarak ertesi günü anlatması/devam ettirmesi geleneğini veya diğer bir adıyla hikâyecilik geleneğini (“arkası yarın” veya “devamı gelecek” türündeki programlar ve televizyon dizileri de bu geleneğin ardılı olarak değerlendirilebilir)⁸ Cemal Divanî'nin Facebook mecrasında devam ettirmeye çalıştığı, dolayısıyla geleneği farklı bir bağlamda canlandırmayı hedeflediği ve bunda kısmi bir başarı yakaladığı görülmektedir. Bu gönderilere, hikâyenin devamının merak edildiği, âşığın hikâyeyi en iyi yerinde bıraktığı ve âşığa hikâyeyi devam ettirmesi şeklinde yorumlar yapıldığı saptanmıştır. 9 Ocak 2019 tarihinde başladığını tespit edilen “Mızrabın Derdi” serisinin 3 Mayıs 2019 tarihinde “Mızrabın Derdi-57” başlığı ile son paylaşımı yapılmıştır.

“Âşıklar, gelenekte var olan türlerde örnek deyişleri, genel temalı veya güncel temalı serbest deyişleri, başka âşıklarla gerçekleştirdikleri deyişmeleri, katılacakları etkinliklerin duyurularını, şiir kitaplarının tanıtımlarını, video klipleri aracılığıyla albümlerinin reklamlarını Facebook aracılığıyla yapmaktadırlar” (Fidan 2017: 331). Fidan'ın bahsettiği hususlar Facebook'ta 2010'dan bu yana var olan Cemal Divanî için de geçerlidir. Divanî'nin Facebook'ta katıldığı programlar, etkinlikler, söylediği türküler, yazdığı şiirler ve yazılı bir şekilde aktardığı âşıkların hikâyeleri ile ilgili olarak paylaşım yapmaktadır. Âşık tarafından

⁸ Özdemir, “Arkası Yarın” türünden dramların hikâyeci âşıkların işlevlerini üstlendiklerini belirtir (2011: 45).

aktif ve verimli bir şekilde kullanılan Facebook'ta oldukça fazla sayıda paylaşımına sahip olan kişisel hesabı, sayfası ve grubu bulunan âşık, âşıklık geleneğinin (günümüz dünyasında) medya ekseninde nasıl olması gerektiğine dair bir örnek olabilecek durumdadır. Âşık, halkın sıkıntılarını dile getirmekte, halk hikâyeleri yazmakta, kimi âşıklar hakkında bilgiler aktarmakta, gezip gördüğü yerleri paylaşmakta, icralarının videolarına yer vermekte, paylaşımlarına yapılan yorumlara cevap vermektedir. Bu kapsamda âşıklık geleneğini, genel olarak medya ortamında özelinde ise internet ortamı ve/veya sosyal medya ortamında yaşatmayı amaçlamaktadır.

Instagram'da Cemal Divanî

Instagram, görüntü, görüntü-ses (video) şeklinde paylaşımlar yapılmakla birlikte bunların yazıyla desteklenebildiği görsel ağırlıklı bir sosyal medya platformudur. Instagram'da iki Cemal Divanî hesabına rast gelinmiştir. Bunlardan birisi 9 Şubat 2016'da ilk, 19 Ağustos 2019'da son paylaşımını yapan, "cemaldivani" (352 takipçi, URL-14) kullanıcı adına sahip olan hesaptır ve bu hesapta 201 gönderi (180 fotoğraf, 21 video) bulunmaktadır. "Cemal.divani" (179 takipçi, URL-15) adını taşıyan ve ilk paylaşımı 26 Ağustos 2019'te yapılan hesap ise aktif bir şekilde kullanılmakla birlikte an itibariyle (05.04.2022) 534 gönderi (524 fotoğraf, 10 video) bulunmaktadır.

Instagram'daki şiir paylaşımlarını kimi zaman kendi fotoğrafları kimi zaman da çeşitli görsellerle desteklemiştir. Takipçilerin âşığın fotoğrafını görmeleri âşıkla daha sağlıklı ve samimi bir ilişki kurulmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra kimi zaman farklı görseller kullanılarak okuyucuların şiirle daha samimi bir bağ kurmasına olanak tanınır (URL-16, URL-17). Divanî'nin âşık arkadaşları ile paylaşımları da bulunmakta, bu şekilde diğer âşıklarla ilişki düzeyleri açıklık kazanmış olmaktadır. Ayrıca Görsel 4'te de görüleceği üzere âşıkların geleneksel kıyafetler giymesiyle takipçileri arasında daha samimi ilişki kurmalarına olanak tanınır. Fidan, âşıkların takım kıyafet ve yöresel giysiler olmak üzere iki türlü giyim şekliyle dinleyici karşısına çıktıklarını belirtmektedir (2017: 164).

Görsel 4: Âşık Sıtkı Eminoğlu ve Âşık Cemal Divani (URL-18)

Köprülü, âşıkların memleket içerisinde seyahatlere çıktığını belirtir (Köprülü 1999: 176). "Güncel zamanda da âşıklar kültürel yönden gelişmek, başka yerleri tanımak ve kendi sanatlarını tanıtmak amacıyla farklı geziler düzenlemektedir" (Durmaz, 2021: 214-215). Bu geleneği sürdüren Cemal Divani, gezip gördüğü yerlerden paylaşımlar yapmaktadır. Bu

kapsamda âşıklık geleneğinde âşıkların farklı yörelere gitmeleri,⁹ gittikleri yörelerde izler bırakması geleneği dönüştürerek sosyal medyada yaşatılır hâle getirilmektedir. Âşık, gezdiği yörede ön planda olan kültürel unsurlarla fotoğraf çekilerek bunları takipçileri ile paylaşmaktadır.

Görsel 5: Cemal Divanî Saygı Gecesi (URL-19)

Divanî, halkın önem verdiği günler ile ilgili paylaşımlar yapmakta ve dolayısıyla halk ile -sosyal medyada da- sosyo-kültürel bir birlik kurmaktadır (Regaip Kandili örneği için bk.: URL-20). Âşıklar, bu mecradan takipçilerine anlık bilgiler aktarmaktadır. Bu kapsamsa katılacağı/katıldığı programlardan takipçilerini haberdar eder ve katılmak isteyen insanlar, plan/programlarını ona göre ayarlayabilme şansını elde ederler. Ayrıca bu mecralardan katılacağı programları paylaşması daha fazla kitleye ulaşabilmesine olanak sağlamaktadır. Âşık, bu platformda başka âşıkların şiirlerine de yer vermektedir. Bu şekilde diğer âşıklarla ilişki hâlinde olduğu görülmektedir. Bunlardan birisi Karacaoğlan'ın "Menekşe" adlı şiiridir (bkz.: URL-21).

Facebook'ta olduğu üzere Instagram'da da yorumlar vasıtasıyla takipçiler âşık ve icraları hakkında düşüncelerini, duygularını aktarır ve âşıkla iletişime geçerler. Bu platformda paylaştığı şiirlerin pek az kısmına kitabında yer alırken büyük bir kısmına kitabında rastlanmamıştır. Görsel ağırlıklı bir platform olan Instagram'da kendi görsellerinin yanı sıra gezdiği-gördüğü yerler, âşıklar, katıldığı/katılacağı programlar, icralarını veya farklı âşıkların icralarını (mesela, ustasının videosuna yer vermiştir) ve ürettiği şiirleri paylaşmaktadır. Bu şekliyle takipçileri ile birebir iletişim kurmakta, şiirlerini, bulunduğu durumu (sözgelimi, hastanede olduğu bir fotoğrafı paylaşmıştır) takipçileriyle paylaşmaktadır. Buradaki videolar Youtube ve Facebook'taki videolardan farklı olarak daha kısa sürelidir. Ayrıca videoların izlenme sayısı diğer platformdaki incelenen videolara nazaran daha düşüktür. Instagram'da ve Facebook'ta paylaşılan bazı gönderiler ise ortakır.

⁹ Geleneksel âşıklık geleneğinde bu gezilerin, farklı yerlere gitmenin sebebini rüyada görülen sevgiliyi bulma amacı oluşturmaktadır. Bunun yanında farklı yerleri gezip insanları eğlendirme ve güncel konulardan haberdar etme gibi işlevleri de bulunmaktadır.

Sonuç

Sosyal medya sayesinde âşıklar, takipçileri ile anında iletişim kurabilir, daha fazla kitleye hitap edebilir ayrıca takipçileri ve/veya hayranları tarafından âşığın paylaşımlarına istenilen her an ulaşılabilir ve bu paylaşımlar teknolojik cihazlara (telefon, tablet, bilgisayar vb.) kaydedilebilir. Sosyal medyada paylaşılanların yazar tarafından silinmesi, kaldırılması yahut herhangi bir sebeple hesabın dondurulması, kapatılması sebeplerinden dolayı paylaşımlara ulaşamayabilir. Bundan dolayı paylaşımları herhangi bir şekilde kayıt altına almak gerekir. Bu hususta halkbilimcilere büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Youtube'daki videolarının birçoğunun katıldığı televizyon programlarından kesitler olması, bununla birlikte çeşitli mekân ile zamanlarda çekilen videoların Youtube'a yüklenmesi, Âşık Cemal Divanî adına Facebook'ta kişisel hesap, sayfa ve grubun oluşturulması, bunların aktif bir şekilde devam ettirilmesi, âşığın Instagram hesabının bulunması ve burada hâlâ paylaşımlar yapılması ile bu platformdaki paylaşımların çokluğu, Divanî'nin modern medyayı/sosyal medyayı/internet ortamını aktif, verimli ve başarılı bir şekilde kullandığını göstermektedir.

Âşık Cemal Divanî örneğinden anlaşılacağı üzere sosyal medya, âşıkların yeni kahvehanesi yani kendilerini tanıtır ürünlerini sergileyebilecekleri, icralarını gerçekleştirebilecekleri bir alan olmuştur. Bu sosyal ağlarda canlı yayınlar oluşturularak kahvehanelerde yahut farklı alanlarda icra edildiği gibi atışmalar yapılmaktadır. Ayrıca sosyal medyada oluşturulan canlı yayınlar sayesinde ülkenin hatta dünyanın her yerinden - âşığın icralarını- izlemek isteyen izleyiciler âşığa ulaşabilmektedir. Cemal Divanî, Youtube, Facebook ve Instagram'da paylaşımlarına ve icralarına devam etmektedir. Âşığın paylaştığı şiirlerinde kendi görsellerini de kullanması, takipçilerinin şiiri, âşıkla bir bütün olarak düşünüp âşıkla daha samimi ilişkiler kurmalarını destekler niteliktedir. Divanî'nin sosyal medya hesaplarının özelde âşıklık geleneğinin genelde ise kültürel belleğin depolama ve bu şekilde geleneği geleceğe aktarma işlevini yerine getirdiği söylenebilir. Bu kapsamda Cemal Divanî'nin sosyal medya hesaplarını kullanım şekli âşıklık geleneğinin güncellenmesi bağlamında örnek alınabilecek derecededir.

Cemal Divanî'nin "dijital cökn"ü (Duymaz 2021) âşık edebiyatı mahsulleri bakımından oldukça zengindir. Bundan hareketle Divanî'nin sosyal medya hesaplarındaki şiirleri toplanmak suretiyle bir çalışma hazırlanabilir.¹⁰ Âşıkların sosyal medyadaki durumları üzerine çalışmalar yapılabilir. Çünkü sosyal medya ortamı folklorun yeni araştırma sahasını, âşıklık geleneğinin ise yeni icra ortamını temsil etmektedir. Bu şekilde âşıkların medya ortamını etkin şekilde kullanmalarının yolları gösterilmiş olacak ve bu konuda kendilerini desteklenmiş hissedeceklerdir. Ayrıca âşıkların günümüz koşullarına uyum sağlamaları ile birlikte geleneğin kaybolması gibi bir durum sağlanmayacak, aksine âşıkların medya ortamını verimli ve düzenli bir şekilde kullanmalarının yolları gösterilerek geleneğin başarılı bir şekilde gelecek kuşaklara aktarılmasına imkân tanınmış olacaktır.

¹⁰ Bu çalışma bünyesinde birkaç şiirine yer verilse de çalışmamızın konu sınırını aştığından ve hacmini artıracığından dolayı daha fazlası yapılamamıştır.

Kaynakça

- Altınışik, M. Emin (2018) “Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Âşıklık Geleneği”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 323-328.
- Artun, Erman (2018) *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, Adana: Karahan Kitabevi.
- Atmaca, Seher (2016) “Âşık Edebiyatında “Dedim-Dedi” Örnekleri”, *Akademik Bakış Dergisi*, 58, 113-126.
- Başaran, Uğur (2021) “Sümmânî’nin Şiirlerinde Güzel Kadın Tipolojisi”, *Doğan Kaya Armağanı 70. Yıl Hatırası I* (Ed.: Serhat Sabri Yılmaz vd.), Sivas: Vilayet Kitabevi.
- Çelik, Adil (2021) “Âşıklık Geleneğinden Rock Müziğe Değerini Kaybetmeyen Bir Taşlama: “Şeytan Bunun Neresinde?”, *Doğan Kaya Armağanı 70. Yıl Hatırası I* (Ed.: Serhat Sabri Yılmaz vd.), Sivas: Vilayet Kitabevi.
- Daştan, Nihangül (2015) “İnternet Ortamında Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu”, *Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Âşık Tarzı Şiir Geleneği Uluslararası Bilgi Şöleni*, Erzurum/Türkiye (15-17 Ekim 2015), Yayınlanmamış Bildiri.
- Durmaz, Uğur (2021) “Âşıklığın Yeni Cönkleri: Sosyal Medyanın Âşıklar İçin Yeni Bir Yaratma ve İcra Ortamı Olarak Görünümü”, *Âşık Sanatı Sempozyumu 2021 Hacı Bektâş-ı Veli Yılı Bildiriler Kitabı* (Ed.: Fatih Şayhan), Kapadokya Üniversitesi.
- Düzgün, Dilaver (2005) *Erzurum’da Kahvehaneler ve Âşık Kahvehanesi Geleneği*, İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Düzgün, Dilaver (2009) “Âşıklık Geleneğinin Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Barış Manço Olgusu”, *Millî Folklor*, 21 (84), 42-50.
- Düzgün, Dilaver (2017) “Âşık Edebiyatı”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (Ed.: M. Öcal Oğuz), Ankara: Grafiker Yayınları.
- Düzgün, Dilaver ve Altınışik, Muhammet Emin (2018) “Sanatkârıyla Bütünleşen ve Ondan Daha Fazla Ünlünen Eser Örneği Olarak “Sefil Baykuş” Şiiri”, *Ölümünün 100. Yılında Kağızmanlı Hıfzı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler* (Ed.: Bican Veysel Yıldız), İstanbul: Akademi Ajans Matbaa.
- Fidan, Süleyman (2017) *Âşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi -Geleneksel Müziğin Medyadaki Serüveni*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Gözükara, Mehmet (2015) “Âşık Cemal Divani ile Âşıklık ve Âşık Edebiyatı Üzerine”, *Hece Taşları*, 10, 19-21.
- Güvenç, Ahmet Özgür (2020). “Âşıklık Geleneğinde Kıbrıs Sorunu”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (1)1, 76-93.
- Karahan, Abdülkadir (1991) “Âşık Edebiyatı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 3, 550-552.
- Köprülü, Fuad (1999) *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kuş, Selçuk (2011) “Cemal Alper (Âşık Cemal Divanî)”, *Sazın ve Sözü'n Sultanları VII* (Ed.: Fatma Ahsen Turan ve Özlem Ünalın), Ankara: Gazi Kitabevi.

Özdemir, Nebi (2011) “Âşıklık Geleneği ve Medya”, *Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyum Bildirileri*, Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER) Yayınları, 33-52.

Özdemir, Nebi (2015) *Medya Kültür ve Edebiyat*, Ankara: Grafiker Yayınları.

Sevindik, Azem (2019) “Âşıklık Geleneğinin Güncel Durumu ve Âşıklar Üzerine Bazı Tespitler”, *SUTAD*, 47, 127-144.

Vural, Temel ve Yakuti, Hacer Alioğlu (2015) *Âşık Cemal Divanî-Gönlümün Gözyaşları*. Ankara: Bizim Büro Matbaacılık.

İnternet Kaynakları

URL 1: Fidan, Süleyman (2020). “Divanî, Cemal Alper”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim Tarihi: 21.02.2022, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/divani-Cemal-alper>

URL-2: Özarslan, Metin (2020). “İhsani, Mevlüt Şafak”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim Tarihi: 21.02.2022 <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ihsani-mevlut-caliskan>

URL-3: Erişim Tarihi: 05.04.2022, https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=7121303447942844&id=100001897792048

URL-4: Erişim Tarihi: 05.04.2022, <https://www.youtube.com/channel/UCvuOG9Y3EXeR0ykdXprCrew/featured>

URL-5: Erişim Tarihi: 05.04.2022 <https://www.youtube.com/watch?v=xjQLa8zL9Ko>

URL-6: Erişim Tarihi: 24.03.2022, <https://www.facebook.com/people/A%C5%9F%C4%B1k-Cemal-Divani/100063516882763/>

URL-7: Erişim Tarihi: 05.04.2022, https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=4806997046040174&id=100001897792048

URL-8: Erişim Tarihi: 04.05.2022, <https://www.facebook.com/100011065515532/posts/1585633278482174/?sfnsn=scwspmo>

URL-9: Erişim Tarihi: 05.04.2022, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=322925676501326&set=pb.100063516882763.-2207520000.&type=3>

URL-9: Erişim Tarihi: 05.04.2022, <https://www.facebook.com/100063516882763/posts/292604439533450/>

URL-10: Erişim Tarihi: 05.04.2022, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=4716821855057694&set=a.125144030892189>

URL-11: Erişim Tarihi: 05.04.2022, https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=3605419722864585&id=100001897792048

URL-12: Erişim Tarihi: 05.04.2022, <https://www.facebook.com/135821156471777/photos/1162236937163522/>

- URL-13: Erişim Tarihi: 05.04.2022, <https://www.instagram.com/Cemaldivani/>
URL-14: Erişim Tarihi: 05.04.2022, <https://www.instagram.com/Cemal.divani/>
URL-15: Erişim Tarihi: 24.03.2022, <https://www.instagram.com/p/CP0nUN4DVrZ/>
URL-16: Erişim Tarihi: 24.03.2022, <https://www.instagram.com/p/BBj2DoBslub/>
URL-17: Erişim Tarihi: 24.03.2022, <https://www.instagram.com/p/B2sE3bPpS-O/>
URL-18: Erişim Tarihi: 24.03.2022, <https://www.instagram.com/p/B1q9X6XIAlc/>
URL-19: Erişim Tarihi: 24.03.2022, <https://www.instagram.com/p/CZhZBYCjua1/>
URL-20: Erişim Tarihi: 24.03.2022, <https://www.instagram.com/p/CafUjXNjsiS/>
URL-21: Erişim Tarihi: 23.03.2022, <https://www.instagram.com/p/B0Np5znoYW6/>

Sözlü Kaynak

Alper, Cemal (Âşık Cemal Divanı), 1960 Oltu/Erzurum doğumlu, âşık. Görüşme tarihi: 06.05.2022.